

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.24 – מדיניות העמדה לדין וענישה בגין אי קיום צו שיפוטי של בית הדין הרבני למתן או קבלת גט
	ט' חשוון תשע"ז, 10.11.2016

2.24 - מדיניות העמדה לדין וענישה בגין אי קיום צו שיפוטי של בית הדין הרבני למתן או קבלת גט

מטרת הנחייה זו היא להתוות את מדיניות התביעה בשיקולי העמדה לדין וענישה של סרבני גט.

1. המסגרת הנורמטיבית

הליכים אזרחיים:

1. להלן יפורטו סעיפי החיקוק הרלוונטיים להנחיה זו:

לפי סעיפים 1 ו-2 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 (להלן: "חוק שיפוט בתי"ד רבניים (נישואין וגירושין)"):

1. עניני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם היחודי של בתי דין רבניים.
2. נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה.

סעיף 6, לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) שכותרתו "כפיה למתן גט ולקבלתו" וכן סעיף 6 ו-7 לפקודת ביזיון בית המשפט קובעים סמכות להטלת סנקציה אזרחית לצורך הבאת אדם לציית לצו, ובכלל זאת, לצו שעניינו בחיוב למתן גט.

מאוחר יותר לחוק שיפוט בתי"ד רבניים (נישואין וגירושין) ולחוק בתי דין דתניים (כפיה, ציות ודרכי דיון), תשט"ז-1956, נחקק חוק ספציפי המסמך את בית הדין הרבני להטיל סנקציות אזרחיות לשם ציות לציווי לביצוע הגט - חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995 (להלן: "חוק הסנקציות"). סעיף 1 לחוק הסנקציות מגדיר סנקציה המכונה בחוק 'צו הגבלה':

קבע בית דין רבני, בפסק דין או בהחלטה (בחוק זה – פסק דין), שאיש יתן גט לאשתו, והאיש לא קיים את פסק הדין, רשאי בית הדין, במטרה להביא לקיום פסק הדין, ליתן נגדו בהתאם להוראות סעיף 4, צו הגבלה כמשמעותו בסעיף 2, צו הגבלה בדרך של עיכוב או שלילה של גמלה או קצבה כמשמעותו בסעיף 2א או צו הגבלה בדרך של מאסר כפיה כמשמעותו בסעיף 3 או צו הגבלה בדרך של בידוד בהתאם להוראות סעיף 3א (להלן – צו הגבלה).

בסעיף 2(א) לחוק הסנקציות מנויות מגוון של הגבלות אשר בית הדין הרבני מוסמך להטיל על סרבן הגט כדי לכופ אתו לבצע את חיוב הגט, כגון: לעכב את יציאתו מהארץ, למנוע ממנו קבלת שירותים קונסולאריים, להחזיק או לחדש רישיון נהיגה ועוד.

בנוסף, מוסמך בית הדין הרבני לפי סעיף 3 לחוק לכופ את סרבן הגט גם במאסר בכפוף לתנאים ולמגבלות המפורטות בחוק.

הליך פלילי בגין אי קיום צו המורה על מתן גט:

2. ניתן צו במסגרת הליך אזרחי, כמפורט לעיל, שעניינו "כפיית גט", כמפורט להלן, יש לשקול פתיחת חקירה והעמדה לדין בגין עבירה לפי סעיף 287 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 שכותרתו "הפרת הוראה חוקית":

(א) המפר הוראה שניתנה כשורה מאת בית משפט או מאת פקיד או אדם הפועל בתפקיד רשמי ומוסמך לאותו ענין, דינו – מאסר שנתיים.

(ב) המפר הוראה מהוראות צו שניתן מאת בית משפט לשם הגנה על חייו, גופו או שלומו של אדם אחר מפני המפר, דינו – מאסר ארבע שנים.

3. ככלל, הסעיף המתאים למקרים של אי ציות לצו של בית הדין הרבני ל"כפיית גט" הוא סעיף 287(ב), שכן המדובר בפגיעה קשה ומהותית בשלומו של בן הזוג מסורב הגט.

המונח "שלומו של אדם" הינו מונח רחב שאיננו מוגבל אך לשלומו הפיזי. דברי ההסבר להצעת החוק להוספת סעיף קטן (ב), מפנים לצווי הגנה לפי חוק מניעת אלימות במשפחה וכן לצוים למניעת הטרדה מאיימת.

שני חוקים אלה נועדו להגן על קורבנות גם מפני פגיעות שאינן פיזיות. כך למשל, החוק למניעת אלימות במשפחה, בסעיף 3(3), מונה כאחת העילות למתן צו הגנה

התנהגות "באופן שאינו מאפשר לבן משפחתו ניהול סביר ותקין של חייו". בסעיף 4(א) לחוק מניעת הטרדה מאיימת מדובר על "חשש לפגיעה ממשית בשלוות חייו של אדם אחר".

על דרך הכלל, יש לראות בהפרת צו שיפוטי למתן גט, צו שבא למנוע באופן אינהרנטי פגיעה משמעותית נמשכת ב"שלומו" של מסורב הגט, ועל כן יש לראות בצו זה ככזה שנועד להגן על "שלומו" של אדם, והפרתו מקימה את יסודות העבירה לפי סעיף 287(ב) לחוק. המסרב לתת גט פוגע בחירויות וזכויות בסיסיות של המסורבת, ביניהן הזכות להינשא בשנית, הזכות ללדת ילדים מבלי שאלו ייחשבו כממזרים ופסולי חיתון, הזכות לקיים מערכת יחסים אינטימית, ועוד. בנוסף, המסרב בדרך כלל אף גורם, כתוצאה עקיפה, פגיעה כלכלית וחברתית לבת הזוג. כל אלו כרוכים מניה וביה, בפגיעה ב"שלומו של אדם" - הרי היא מסורבת הגט.

כפי שיפורט לעיל, ברוב המקרים של המכריע של המקרים הכרעת בית הדין לקבוע "כפיית גט" נעשית על רקע יוזמה ומעורבות אקטיבית מצד המסורבת, מתוך רצון להשתחרר ממערכת הנישואין, וזאת רק לאחר קיום הליך ארוך המשתרע על פרק זמן משמעותי, אשר במסגרתו נעשה מאמץ על ידי בית הדין למציאת פתרון מוסכם על הצדדים (כשנסיבות העניין מאפשרות זאת). משך הזמן בו מתנהל ההליך משפיע אף הוא על עוצמת הפגיעה במסורבת.

ואולם, נמצא כי התקיימו נסיבות חריגות המעלות ספק האם נפגע שלומה הנפשי של המסורבת כתוצאה מהפרת הצו השיפוטי, ישקול התובע העמדה לדין לפי סעיף 287(א), ובלבד שימצא כי קיימת תשתית ראייתית וענין ציבורי בהעמדה לדין בגין סעיף זה.

יודגש כי העמדה לדין בגין עבירה זו עניינה בהפרה שבוצעה, ועל כן, אין בעצם העובדה שהצו קיים לאחר ההפרה, לכשעצמה, כדי לשלול העמדה לדין. עם זאת, ניתן ליתן משקל לנסיבה זו בגדר בחינת הענין לציבור בהעמדה לדין.

4. במהלך החקירה או בשלב העדויות בבית המשפט רשאים ילדיו, הוריו או בן זוגו של הנאשם להעיד נגדו בכפוף לאמור בפקודת הראיות¹ ואולם, ככל שאינם מעוניינים להעיד – אין לכפות אותם לעשות כן.

¹ סעיף 5(א2) לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א - 1971

כללי:

5. ענייני המעמד האישי בישראל נקבעים על פי הדין הדתי ומצויים בסמכות הטריבונלים הדתיים המוסמכים. בנוגע לבני זוג יהודים מוקנית הסמכות בענייני המעמד האישי על פי חוק, לבית הדין הרבני.

6. על פי ההלכה היהודית, גירושין הינם אקט אישי הנעשה על ידי בני הזוג עצמם ומרצונם החופשי. בית הדין אינו מוסמך בעצמו להתיר את קשר הנישואין בין בני הזוג, וסמכותו היא להמליץ על מתן גט, ובמקרים חריגים, בהתאם להלכה, אף להטיל סנקציות שיביאו את סרבן הגט להחליט על מתן הגט. ואולם, מאחר ותקפות הגט במישור ההלכתי מותנית, כאמור, ברצונו החופשי של הבעל (שאם לא כן, יוביל הדבר לבטלות הגט בשל היותו "גט מעושה") הרי שנדרשת זהירות והקפדה מרבית על כך שלצד הסנקציות המוטלות, יחשב הגט ככזה שניתן מרצון ויהיה תקף על פי הדין ההלכתי.

7. "סרבנות גט" מתקיימת כאשר אחד מבני הזוג מסרב לתת או לקבל את הגט, ובכך כופה על בן הזוג השני קשר נישואין בניגוד לרצונו. היות אדם מסורב גט גורר השלכות אישיות, חברתיות ובין-אישיות קשות כמפורט לעיל.

8. בית דין רבני בתיק גירושין אשר נפתח לבקשת אחד מבני הזוג יכול לקבל את התביעה או לדחות את התביעה לגירושין ואף להמליץ לצדדים לחזור ל"שלום בית". במידה ובית הדין מקבל את התביעה, קיים מדרג של החלטות, צווים וסנקציות שבאפשרותו להטיל על הסרבן:

(1) "המלצה להתגרש" או "מצווה להתגרש" – בית הדין הרבני אינו מחייב את בני הזוג להתגרש אך הוא קובע שלאור מכלול נסיבות העניין, 'מומלץ' להם להתגרש או שהדבר אפילו מהווה מצווה דתית.

(2) "חיוב גט" – בית דין רבני קובע שעל הצדדים קיימת חובה להתגרש. החלטה כזו היא החלטה משפטית מחייבת. הפרת החלטה זו מהווה הפרת הוראה חוקית, ומאפשרת הטלת סנקציות על ידי בית הדין כלפי הסרבן. במקרים אלה, כל עוד לא הוציא בית הדין הרבני פסק דין המאפשר גם לכפות את הגט, באפשרות בית הדין להטיל על הסרבן סנקציות עקיפות המקשות על ניהול חייו (המכונות 'הרחקות דרבינו תם'), למעט הטלת מאסר (הנחשבת כסנקציה ישירה).

(3) "כפיית גט" – בית דין רבני קובע חיוב בדרגה גבוהה, הכולל סנקציות ישירות כלפי הסרבן ובכלל זאת, במקרים המתאימים, הטלת מאסר אזרחי בפועל לשם קיום הצו.

9. כאשר בית הדין פסק על "חיוב גט" וסרבן הגט נמנע מלקיים את הצו, ובעקבות כך הוציא בית הדין החלטה ל"כפיית גט" - תישקל פתיחה בחקירה פלילית והעמדה לדין בגין הפרת הוראה חוקית לפי סעיף 287(ב) לחוק העונשין.

10. נקיטה בהליך פלילי נגד סרבן גט הינה בעלת שלוש תכליות עיקריות:

(1) תיוג הסרבן כעבריין פלילי הפוגע באינטרסים וערכים ציבוריים כלליים ולא רק בנפגעת (מסורבת הגט);

(2) מיצוי הדין עם מבצע העבירה והגשמת מטרות הענישה הפלילית כגמול והרתעה (בגין מעשה העבר) הן בשל פגיעתו באישה, והן בשל פגיעתו במערכת השלטונית שנתנה את הצו.

(3) הרתעה כללית של סרבנים פוטנציאליים וצמצום תופעת ה"עגינות".

לצד התכליות האמורות, וכהשלכה משנית, שימוש בהליך הפלילי יכול לשמש כאמצעי נוסף לעידוד הסרבן ליתן גט.

במקרה שבו לפני או לאחר פתיחת החקירה חזר בו הסרבן מסירובו ונתן את הגט, ניתן להתחשב בשיקול זה עת נשקלת פתיחה בחקירה, העמדה לדין, עריכת הסדר טיעון ובעמדת התביעה לעונש - הכל לפי ההקשר.

היחס שבין שימוש בהליך הפלילי לבין תקפות הגט:

11. מאחר ותוקפו ההלכתי של הגט נקבע על ידי בית הדין הרבני, קיימת חשיבות רבה לכך שהשימוש בהליך ובסנקציה הפלילית, יעשה באופן המביא בחשבון את המבחנים ההלכתיים לתקפותו של הגט.

12. נוכח האמור, ככלל, ועל מנת לשלול אפשרות שגט שיינתן בשל הליך פלילי יחשב כ"גט מעושה" שהינו בטל, פתיחה בחקירה והעמדה לדין של סרבן גט תעשה רק בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:

(1) בית הדין הורה על "כפיית גט";

(2) חלפו 60 ימים ממתן הצו ל"כפיית גט" והגט לא ניתן;

(3) התביעה קיימה היוועצות עם הייעוץ המשפטי של בתי הדין הרבניים טרם נקיטת הליכים פליליים, וזאת כדי למנוע את הסיכון ל"גט מעושה".

13. לצורך קבלת החלטה לעניין פתיחה בחקירה והעמדה לדין בגין סרבנות גט, ישקלו השיקולים הבאים (אין מדובר ברשימה ממצה):

- (1) פרק הזמן מהגשת תביעת הגירושין וכן פרק הזמן בו הסרבן עומד בסירובו. ככל שהזמן ארוך יותר כך יגבר האינטרס הציבורי שבפתיחה בחקירה והעמדה לדין;
- (2) השלכת הסרבנות למתן גט על מצבה של המסורבת. ככל שסרבנות הגט הסבה נזק גדול יותר למסורבת, כך תגבר ההצדקה לפתיחה בחקירה ולהעמדה לדין;
- (3) חזרתו של סרבן הגט מסירובו. כמפורט לעיל, עיקר תכלית קיומו של הליך פלילי נגד סרבן גט היא שיקולי גמול והרתעה כללית, ולכן, אין במתן הגט בשלב מאוחר בכדי להוביל, מנייה וביה, לסגירת תיק החקירה או לביטול כתב האישום. ואולם, אין באמור כדי לשלול מתן משקל לנתון זה.

העמדה לדין של צדדים שלישיים המעורבים באי ציות לצו השיפוטי למתן גט:

14. יתכנו מקרים שבהם גורם שלישי, שאינו סרבן הגט עצמו, מהווה גורם דומיננטי המשדל את הסרבן להפר את חובתו או מסייע לו באופן משמעותי להימנע מכך, לדוגמה באמצעות מתן סיוע להימלט מהארץ.

15. התעורר חשד שגורם שלישי משמש כמשדל לסרבנות גט, תישקל פתיחה בחקירה נגדו, בגין עבירה של שידול או סיוע להפרת הוראה חוקית או במקרים המתאימים אף בגין הפרה ישירה של הוראה חוקית מכח פרשנות סעיף 287 לחוק העונשין.²

16. נמצא כי קיימת תשתית ראייתית מספקת לצורך העמדה לדין של גורם שלישי בגין הפרת הוראה חוקית או עבירת שידול או סיוע כאמור, תישקל מידת העניין הציבורי בהתאם לשיקולים המפורטים בסעיף 13 לעיל ומידת ההשפעה של גורם זה על סרבן הגט.

17. החלטה על פתיחה בחקירה והגשת כתב אישום בעבירות על-פי הנחיה זו תעשה באישורו של פרקליט מחוז או משנהו.

² ע"פ 4603/90 אלי גבירצמן ע"פ 4603/90 נ' מדינת ישראל, מז (2) 529 (פורסם בנבו, 12.05.1993): "צו הפסקה שיפוטי, בדומה לכל הוראת בית משפט שסעיף 287 לחוק העונשין, תשל"ז-1977, חל עליה ובדומה לצו מניעה ולכל צו אחר של בית משפט שניתן לכופו ציות לו לפי פקודת בזיון בית משפט, מחייב את מי שהצו מכוון אליו לנקוט צעדים להבטחת קיומו של הצו. החובה אינה מוגבלת לנקיטת מעשה פעיל דווקא. יש שאי ציות לצו (או הוראה) מתבטא במחדל לגרום לקיומו (ראה ע"פ 423/88 ג' נלבנדיאן נ' מ' נלבנדיאן [6]). כך אף מחדלו של "זר" לצו שהביא במחדלו בידועין להפרת הצו על-ידי מי שחויב על-פיו...ההיקף והמשמעות של החובה תלויים בטיב המעשה שביצעו נאסר, במעמדו בכל הנוגע למעשה האסור של מי שהצו מכוון אליו ובשליטה הנתונה בידיו לגרום לקיומו של הצו על-ידי אחרים." ראה גם ע"א 371/78 מוניות הדר לוד בע"מ נ' ביטון ואח'.

סרבנות גט כעבירה נמשכת:

18. התמיד סרבן הגט בסירובו, ניתן לשקול העמדתו לדין בגין הפרת הוראה חוקית פעמים נוספות, וזאת אף על תקופות המאוחרות למועדים הנקובים בכתב האישום, ובשל היות העבירה מסוג "עבירה נמשכת".

19. התמיד הסרבן בסירובו ליתן גט, ומוגש כתב אישום נוסף נגדו, יהווה הדבר שיקול תומך בהעמדה לדין לפי סעיף 287(ב) לעיל, וזאת נוכח הפגיעה הנמשכת בשלומו של מסורב הגט, כמפורט לעיל.

20. יודגש לעניין זה, כי בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, ככל שמדובר בעבירה נמשכת חישוב תקופת סרבנותו של הנאשם תעשה בהתאם למועד גזר הדין ולא למועד הגשת כתב האישום. כלומר, במידה והסרבן מתמיד בסירובו אף לאחר הגשת כתב אישום, ניתן יהיה להביא ראיות לכך במהלך המשפט, ולצרף תקופה זו כך שבעצם תורחב "תקופת הסרבנות"³.

מדיניות ענישה

21. ככלל, הורשע אדם בעבירה של הפרת הוראה חוקית בגין סרבנות גט, תבקש התביעה לגזור עליו מאסר בפועל לתקופה ממשית. התקיימו הנסיבות הבאות, יהווה הדבר שיקול להחמרה בעמדתה העונשית של התביעה:

(1) הנאשם עומד בסירובו לפרק זמן העולה על 12 חודשים מעת מתן "חיוב בגט" וחלפו לפחות 60 ימים מאז מתן צו "כפיית גט";

(2) קיימות אינדיקציות לכך שסירובו של הנאשם לגט משמש כאמצעי סחטנות או נקמה;

(3) סרבנות הגט או שנות הנישואין לוו במעשי עבירה נוספים, כדוגמת שימוש באלימות מצד הסרבן כלפי אשתו או ילדיו, הטלת אימה עליהם, או שיבוש אורח חייהם התקין;

22. חזר בו סרבן הגט מסירובו טרם שלב הטיעונים לעונש, יהווה הדבר שיקול להקלה בעונשו, אך עדיין, ככלל, יש לעמוד על הרשעה וענישה מוחשית, ובלבד שלא נמצא טעם חריג להימנע מכך.

³ לעניין זה ראה: רע"פ 10571/08 מדינת ישראל נ' מלכיאל (פורסם בנבו, 23.6.2011)

הליכים בפני ועדת השחרורים:

23. חזר בו סרבן הגט מסירובו לאחר שנגזר דינו, תביא התביעה עניין זה במניין שיקוליה לגיבוש עמדתה בפני ועדת השחרורים בעניינו.

נקיטת אמצעים כנגד עזיבה פתאומית של הסרבן את הארץ:

24. ככלל, קיים חשש סביר שסרבן הגט יצא את מדינת ישראל על מנת למנוע נקיטת הליכים כנגדו. במקרים אלו, עלולה המסורבת להיוותר עגונה לשנים רבות או אף לכל חייה ללא מושיע.

25. אשר על כן, ככלל, עם פתיחה בחקירה נגד סרבן גט, תתבקש הוצאת צו עיכוב יציאה מן הארץ כנגדו. זאת, ביתר שאת, כאשר מתעורר חשש שמא הסרבן יבקש לצאת את הארץ ביחד עם ילדיו. בנוסף לאמור, ובהתאם לנסיבות העניין, תישקל הוצאת צו מעצר – זאת, ככל שקיימת תשתית ראייתית המבססת היתכנות ממשית להימלטות של החשוד / נאשם מהדין (חרף הוצאת צו עיכוב יציאה);

פרסום הליכים:

26. כידוע, עקרון פומביות הדיון מהווה עקרון יסוד בשיטת המשפט הישראלית. כך ככלל וביתר שאת, בהליכים פליליים שעניינם בסרבנות גט, וזאת, על מנת ליתן ביטוי פומבי לגינוי החברתי של סרבני הגט, לשמש כאמצעי הרתעה נוסף כנגד הסרבנים עצמם, לקדם דיון ציבורי בסוגיות רלוונטיות ולהביא להרתעת הרבים.

27. עם זאת, המדובר בעניינים אישיים שהינם המשך ישיר להליכים בענייני משפחה המתנהלים בדלתיים סגורות, ופרסום ההליך עלול להזיק למסורבת הגט ו/או לילדיה.

28. אשר על כן, ככלל, הליכים פליליים נגד סרבני גט יתקיימו בדלתיים סגורות, אלא אם כן התקבלה הסכמת המסורבת לקיום ההליך בפומבי או לפרסום שם הסרבן (בכפוף להוראות החוק לעניין זה). עם זאת, נוכח החשיבות הציבורית הרבה בפרסום ההליך ותוצאותיו, הרי שגם אם נקבע שיש לקיים את ההליך בדלתיים סגורות, יש לפעול לפרסום חלקי של ההליך, ובעיקר של פסק הדין, תוך השמטת שמות המעורבים ובכפוף לקבלת היתר מבית המשפט.

הנחיות כלליות:

29. על מנת להבטיח טיפול תביעתי מיטבי בעניינם של סרבני גט, יקבע רפרנט לתחום זה בכל יחידת תביעה.

30. נוכח ייחוד הנושא, יישומה של הנחיה זו בתיקים הספציפיים יעשה בתיאום עם המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים).